

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
2004 - 2015

public issue

ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2004 - 2015

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΥΡΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΤΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
2004 - 2015

PUBLIC ISSUE

2016

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο παρών τόμος καλύπτει τρία διακριτά, πλην όμως άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους, αντικείμενα: *Πρώτον*, τις θεωρητικές αφετηρίες και τη μεθοδολογία της πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος, με χρήση πολιτικών δημοσκοπήσεων. *Δεύτερον*, τη διαχρονική παρακολούθηση και ανάλυση της πολιτικής σκηνής και των εκλογικών τάσεων του κομματικού συστήματος της ύστερης Μεταπολίτευσης. *Τρίτον*, το συγκρουσιακό περιβάλλον και τις συνεχείς πολιτικές αντιπαραθέσεις, που είναι αδιαχώριστες από την εισαγωγή, την καθιέρωση της χρήσης και τη θεσμική ενσωμάτωση των δημοσκοπήσεων στο ελληνικό πολιτικό σύστημα, κατά την τελευταία δεκαετία.

Τα δημοσιευμένα και αδημοσίευτα κείμενα που περιλαμβάνονται στον παρόντα τόμο, καλύπτουν χρονικά την τελευταία δεκαετία (2004-2015). Καταθέτουν έναν θεωρητικό και όχι μόνον απολογισμό μιας 20ετούς διαδρομής και της μεθοδολογικής εμπειρίας που αποκτήθηκε, στο πλαίσιο της εταιρείας ερευνών Public Issue, κατά την περίοδο 2001-2015, και, προηγουμένως, από το 1994 (έως το 2007), στο πλαίσιο της VPRC. Είναι επίσης καρπός της μακροχρόνιας συνεργασίας των συγγραφέων, η αφετηρία της οποίας ανάγεται στο 2001.

Στα κείμενα του τόμου αποτυπώνεται η σταδιακή εξέλιξη της μεθοδολογίας της Public Issue, για την εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων. Μέσα από την ερευνητική εμπειρία που αποκομίζεται, κάθε φορά, ύστερα από μια εκλογική αναμέτρηση, η μεθοδολογία αξιολογείται. Ο εντοπισμός των (διαφορετικών) λαθών και η διόρθωσή τους αποτελεί μια αέναη διαδικασία και, ταυτόχρονα, τον μόνον επιστημονικά ενδεδειγμένο δρόμο, που ενδέχεται να οδηγήσει στη βελτίωση της ακολουθούμενης μεθοδολογίας.

Η εξέλιξη της μεθοδολογίας για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, δεν προέκυψε μόνο χάρη στην ερευνητική εμπειρία της Public Issue, αλλά και μέσα από έντονες αντιπαραθέσεις. Οι συχνές αντιπαραθέσεις, σχετικά με τις δημοσκοπήσεις, που χαρακτηρίζουν την ελληνική περίπτωση, δεν είναι καθόλου τυχαίες. Οφείλονται, αντιθέτως, στον ιδιαίτερα αυξημένο πολιτικό και ιδεολογικό ρόλο που απέκτησαν οι τελευταίες στην Ελλάδα, εξαιτίας της χειραγωγικής χρήσης τους από τα Μέσα Ενημέρωσης και τα πολιτικά κόμματα, στην εποχή της μέσης και της ύστερης Μεταπολίτευσης.

Μεθοδολογικές καινοτομίες στην εμπειρική πολιτική έρευνα

Τρεις μεθοδολογικές καινοτομίες αποτελούν τη συνεισφορά της Public Issue στη θεωρία και πρακτική των ελληνικών δημοσκοπήσεων: **1)** η καθιέρωση της τηλεφωνικής μεθόδου, το 2004, **2)** η εισαγωγή νέας μεθοδολογίας για την εκτίμηση εκλογικής επιρροής, με αντικατάσταση της παλαιότερης μεθόδου της στάθμισης από την ανάλυση χρονολογικών σειρών, και **3)** η αλλαγή του τρόπου παρουσίασης των δημοσκοπήσεων.

Διεθνώς, σχεδόν το σύνολο των ερευνών πρόθεσης ψήφου, παρουσιάζονται με τη μορφή *εκτίμησης εκλογικής επιρροής*, δηλαδή χωρίς τη λεγόμενη *αδιευκρίνιστη ψήφο* (αναποφάσιστοι, λευκά-άκυρα και αρνήσεις), που αποτελεί μια νοπή κατασκευή των δημοσκοπήσεων και μόνον. Με αυτόν τον τρόπο παρουσίασης, χωρίς αδιευκρίνιστες απαντήσεις, επιτυγχάνεται το βασικό ζητούμενο μιας δημοσκοπήσης, δηλαδή η καταγραφή της επιρροής των κομμάτων, σε μια ενδεχόμενη εκλογική αναμέτρηση τη δεδομένη στιγμή. Επίσης, μόνον έτσι καθίσταται δυνατή η σύγκριση με τα πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα και προστατεύεται το ευρύ κοινό από τη σύγχυση. Σύγχυση

που, σε διαφορετική περίπτωση, προκαλείται από τη σύγκριση ανόμοιων πραγμάτων: της δημοσκοπικής ψαλίδας, ανάμεσα στα ποσοστά των δύο πρώτων κομμάτων, με την πραγματική εκλογική διαφορά των δύο. Δυστυχώς, αυτή η σύγχυση, εξακολουθεί ακόμη και σήμερα να αναπαράγεται κατά κόρον στη χώρα μας.

Κατά κανόνα, στις περισσότερες χώρες, οι εταιρείες δημοσκοπήσεων δημοσιεύουν τα ποσοστά της εκλογικής επιρροής των κομμάτων στοργυλοποιημένα, στον πλησιέστερο ακέραιο αριθμό. Σε αντίθεση με τη διεθνή πρακτική, στην Ελλάδα, οι περισσότερες εταιρείες του κλάδου παρουσιάζουν τα ποσοστά της πρόθεσης ψήφου με ακρίβεια ενός δεκάτου της εκατοστιαίας μονάδας (0,1%)! Αυτός ο «ψευδοεπιστημονικός» τρόπος παρουσίασης δημιουργεί στην κοινή γνώμη μια παραπλανητική εντύπωση για την ακρίβεια των ερευνών και οδηγεί σε μια εσφαλμένη και ανώφελη υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων που διαθέτει το εργαλείο, για να περιγράψει τις τάσεις του εκλογικού σώματος. Η εμμονή στην ακρίβεια των δεκαδικών ψηφίων οδηγεί πολλές φορές σε επισφαλές συμπεράσματα, ακόμα και για το ποιο κόμμα προηγείται. Με δεδομένο το δειγματοληπτικό σφάλμα (σε ένα δείγμα 1.000 ερωτώμενων υπολογίζεται σε περίπου +/- 3%), πόσο αξιόπιστη είναι η εκτίμηση, ότι ένα κόμμα προηγείται, όταν η διαφορά του από το δεύτερο κόμμα είναι μικρότερη του 1% ή πολλές φορές και μικρότερη του 0,5%;

Η Public Issue, ακολουθώντας τη διεθνή πρακτική, δημοσιοποιεί εκτίμηση εκλογικής επιρροής και παρουσιάζει τα ποσοστά των κομμάτων με ακρίβεια μισής εκατοστιαίας μονάδας. Η επιλογή της ακρίβειας της μισής εκατοστιαίας μονάδας, έναντι της εκτίμησης με ακέραια ποσοστά, βοηθά στην καλύτερη εκτίμηση της επιρροής, κυρίως των μικρότερων κομμάτων, για τα οποία έχει ιδιαίτερη σημασία η μεταβολή της επιρροής τους, κατά μισή εκατοστιαία μονάδα. Αυτή η μεθοδολογική επιλογή καθίσταται περισσότερο επιβεβλημένη τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας της παρατηρούμενης κάμψης του εγχώριου δικομματισμού και του αυξανόμενου κατακερματισμού του κομματικού συστήματος.

Δημοσκοπήσεις και Μέσα Ενημέρωσης

Παρόμοια προσπάθεια είναι δυνατόν να αναπτυχθεί και να αποδώσει, μακροπρόθεσμα, μόνον στο έδαφος που παρέχουν σταθερές συνεργασίες εταιρειών δημοσκοπήσεων με Μέσα Ενημέρωσης, που διεθνώς αποτελούν τον κανόνα. Στην περίπτωση του συγκεκριμένου εγχειρήματος, αυτό κατέστη δυνατό, χάρις σε δύο μακροχρόνιες –και για τα ελληνικά δεδομένα από τις μακροβιότερες– συνεργασίες με Μέσο Ενημέρωσης.

Αφετηρία του ερευνητικού εγχειρήματος υπήρξε η συνεργασία της εταιρείας VPRC, με την εφημερίδα *Ta Néa* (1996-2002), υπό τη διεύθυνση του Λέοντα Καραπαναγιώτη. Στο πλαίσιο της, καθιερώθηκε για πρώτη φορά, στον μεταπολιτευτικό Τύπο, η συστηματική και όχι η σποραδική χρήση πολιτικών δημοσκοπήσεων. Το Βαρόμετρο, που καθιέρωσαν τα *Néa* το 1996, με ευθύνη του καθηγητή Ηλία Νικολακόπουλου, διεξήγето έξι φορές το χρόνο, δύο σε πανελλαδική βάση και τέσσερις στο Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας (*Ta Néa*, 27/1/1996).

Τη διαδέχθηκε η συνεργασία με το συγκρότημα του ΣΚΑΪ/*Καθημερινής*, η οποία υπήρξε περισσότερο συστηματική και σαφώς ανθεκτικότερη, αφού διήρκεσε δώδεκα χρόνια. Η συνεργασία ξεκίνησε το 2002, αρχικά με το ραδιόφωνο του ΣΚΑΪ και την εφημερίδα *Η Καθημερινή*, επεκτάθηκε, εν συνεχεία και από την ίδρυσή της (2006), στην τηλεόραση του ΣΚΑΪ και τερματίστηκε το 2013. Στο πλαίσιο της, καθιερώθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα, η χρήση των πανελλαδικών τηλεφωνικών δημοσκοπήσεων, σε μηνιαία βάση.

Στα πλαίσια ενός παρόμοιου απολογισμού, θα πρέπει να επισημανθεί, δυστυχώς, ότι και οι δύο συνεργασίες τερματίστηκαν, ουσιαστικά, για τον ίδιο λόγο: τη δυσαρ-

μονία, η οποία ανακλύπει αναπόφευκτα, κάποια στιγμή, ανάμεσα στην υφιστάμενη πολιτική του μέσου και τα αποτελέσματα των δημοσκοπήσεων. Όταν αυτά τα δύο δεν συγκλίνουν, τότε η συνεργασία μέσου/εταιρείας ερευνών δοκιμάζεται.

Οι δημοσκοπήσεις αποτελούν δημιούργημα του 20ού αιώνα. Από τη δεκαετία του 1930, που ο George Gallup καθιέρωσε τη νέα μέθοδο, μέχρι σήμερα, έχουν μεσολαβήσει οκτώ (8) δεκαετίες. Αλλά και στην Ελλάδα, από το 1946, όταν πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες δειγματοληπτικές έρευνες από τη Συμμαχική Αποστολή για την παρακολούθηση των πρώτων μεταπολεμικών εκλογών (τη γνωστή ΑΜΦΟΓΕ) έχουν περάσει επτά (7) δεκαετίες.¹ Στην μεταπολεμική/προδικτατορική περίοδο, αλλά και στη Μεταπολίτευση, μέχρι το 1990, ο δημόσιος ρόλος τους παρέμενε περιορισμένος. Τομή θα αποτελέσει η έλευση της ιδιωτικής τηλεόρασης, που θα οδηγήσει, σταδιακά και σε συνδυασμό με άλλους μετασχηματισμούς του πολιτικού και κομματικού συστήματος, στη σημαντική ενίσχυση της θέσης τους.

Επιωμένο διαφορετικά, οι δημοσκοπήσεις αποτελούν μέρος της σύγχρονης (επαγγελματιωμένης) εκλογικής διαδικασίας, αφιρώντας άμεσα τους εμπλεκόμενους φορείς της: πολιτικά κόμματα και πολιτικούς. Τα κύρια πολιτικά κόμματα διεξάγουν τις δικές τους (ιδιωτικές) δημοσκοπήσεις, κατά την προεκλογική (και μη-προεκλογική) περίοδο και λαμβάνουν υπ' όψιν τους τα αποτελέσματα όλων των δημοσιευμένων δημοσκοπήσεων *πρόθεσης ψήφου*, οποιοσδήποτε κι αν είναι οι αμφιβολίες σχετικά με την αξιοπιστία τους. Οι πολιτικοί κάνουν χρήση των διαφαινόμενων αλλαγών στις απόψεις του κοινού, για να ενθαρρύνουν τους υποστηρικτές τους ή να αποθαρρύνουν τους αντιπάλους τους. Η θεωρητική κριτική που έχει ασκηθεί, διεθνώς, στο εργαλείο των δημοσκοπήσεων, από την πολιτική επιστήμη και την κοινωνιολογία είναι εκτενής και ουσιαστική. Αρκετά πρώιμα, ο προβληματισμός για τα όρια του εργαλείου μεταφέρθηκε στην Ελλάδα, από το βιβλίο του Γιώργου Κατζουράκη: *Η Σφυγμομέτρηση, Μύθος της Κοινής Γνώμης και Ιδεολογική Επιβολή*, που κυκλοφόρησε το 1985 (Κατζουράκης 1985).

Είναι δεδομένο ότι οι δημοσκοπήσεις έχουν κυριαρχήσει στη σύγχρονη «γλώσσα» της πολιτικής. Συγκροτούν πλέον μια νέα μαζική πολιτική ιδεολογία, μέσα από την οποία γίνεται αντιληπτή η πολιτική διαδικασία (Champagne 1990). Με τις δημοσκοπήσεις κατασκευάζονται νέες αναλυτικές ιδεολογικές κατηγορίες κάθε άλλο παρά «ουδέτερες»: Η «εικόνα» του κόμματος, του πολιτικού αρχηγού, των στελεχών, ως μεγέθη ποσοτικά μετρήσιμα, που αποτυπώνουν και αξιολογούν τα κόμματα και τα οποία υποκείνται στις διακυμάνσεις της συγκυρίας. Είναι φανερό, ότι η κριτική των δημοσκοπήσεων, από αυτήν την οπτική, και τα ανοικτά επιστημολογικά ζητήματα που τίθενται, π.χ. τι είναι η «κοινή γνώμη», εάν είναι δυνατή και σε τι συνίσταται η «μέτρησή» της, δεν είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν στα πλαίσια του παρόντος τόμου.

Μπορεί, ωστόσο, να επισημανθεί, ότι μεταξύ των εννοιολογικών κατηγοριών των δημοσκοπήσεων, η *πρόθεση ψήφου* διαφέρει. Σε διάκριση με άλλες περισσότερο αμφιλεγόμενες μεταβλητές των δημοσκοπήσεων, όπως π.χ. η «δημοτικότητα» του πρω-

1 Βλέπε αναλυτικότερα, σχετικά με την προϊστορία των ελληνικών δημοσκοπήσεων, το βιβλίο της Καίτης Μιχαλοπούλου *Στην Αυτοκρατορία των Ενδείξεων. Η Ιστορία της Δειγματοληπτικής Πρακτικής στην Ελλάδα*, ιδίως το τρίτο κεφάλαιο: «Ο αμερικανός φίλος: οι δειγματοληπτικές έρευνες των Συμμαχικών Αποστολών το 1946 (το δείγμα πληθυσμού για την Ελλάδα) και οι δειγματοληπτικές έρευνες του Ιδρύματος Rockefeller το 1948 στην Κρήτη» (Μιχαλοπούλου 2004, 183-298). Επίσης, για το ίδιο θέμα, Νικολακόπουλος 1995 και Μαυρίδης 1998.

θυπουργού, της κυβέρνησης ενός κόμματος ή ενός πολιτικού, η «ικανοποίηση» από την κυβέρνηση ή τη «Δημοκρατία» (δηλαδή το πολιτικό σύστημα ή τους θεσμούς) και πολύ περισσότερο, την απολύτως εφήμερη αξία των ερωτήσεων που κατασκευάζουν «σωρηδόν» οι δημοσκόποι, η πρόθεση ψήφου είναι η πλέον «πρακτική» και «χρηστική», στο βαθμό που «μετρά» τις κοιμητικές προτιμήσεις των εκλογέων, και η μόνη, η οποία υποβάλλεται κάθε φορά στη δοκιμασία της πραγματικότητας, δηλαδή τις εκλογές (την πράξη της ψήφου) και κρίνεται από αυτές.

Χωρίς καμία αμφιβολία, οι αιτίες για την προϊούσα απαξίωση των δημόσιων δημοσκοπήσεων στην Ελλάδα, δεν πρέπει να αναζητηθούν, πρωτίτως, στα (απολύτως υπαρκτά) μεθοδολογικά όρια ή τα ερευνητικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι δημοσκοπήσεις, ως συνέπεια του εξελισσόμενου κοινωνικού μετασχηματισμού στην εποχή του Μνημονίου, αλλά στη –σε μεγάλο βαθμό, αν και με σημαντικές αποχρώσεις– χειραγωγική χρήση τους, από τα Μέσα Ενημέρωσης. Τα όρια της (προβληματικής) συνεργασίας, ανάμεσα στις εταιρείες δημοσκοπήσεων και τα Μέσα Ενημέρωσης στην Ελλάδα καθορίστηκαν, από τη στενότερη και οργανική σχέση των δύο βασικών πόλων αυτής της τριγωνικής σχέσης, των Μέσων Ενημέρωσης και των πολιτικών κομμάτων.

Η ένταξη των δημοσκοπήσεων στην πολιτική και κοιμητική προπαγάνδα, αποτελεί, επίσης, αντικείμενο χωριστής διερεύνησης. Στο πλαίσιο της παρούσας ανάλυσης, ωστόσο, αυτό που πρέπει να επισημανθεί είναι, ότι η διάκριση προεκλογικών/μη-προεκλογικών δημοσκοπήσεων είναι καθοριστική, για να γίνει κατανοητή η λειτουργία των δημοσκοπήσεων, στα πλαίσια του ελληνικού πολιτικού συστήματος. Κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου τμήματος του εκάστοτε εκλογικού κύκλου, η ανοικτή κοιμητικοποίηση των Μέσων Ενημέρωσης –με ελάχιστες εξαιρέσεις– καθιστά, στην πραγματικότητα, σχεδόν αδύνατη τη διατήρηση ερευνητικής ανεξαρτησίας από τα Μέσα, στη δημοσίευση ερευνών πρόθεσης ψήφου. Αυτό συμβαίνει ιδίως κατά τη διάρκεια της μη-προεκλογικής περιόδου, διότι, τότε, καμία αντικειμενική αξιολόγηση, σε σχέση με το πραγματικό εκλογικό αποτέλεσμα, δεν υφίσταται. Μόνο στην προεκλογική περίοδο και βέβαια την ίδια την ημέρα των εκλογών, για λόγους αυτοπροστασίας του κύρους τους και της αξιοπιστίας τους, τα Μέσα Ενημέρωσης υποχρεώνονται να δημοσιεύουν, χωρίς «φίλτρα», αποτελέσματα δημοσκοπήσεων, έστω και εάν αυτά δεν εξυπηρετούν την πολιτική τους τοποθέτηση.

Δυστυχώς, αυτό το σημαντικό «εμπόδιο», δηλαδή το «τεστ πραγματικότητας» που οι εκλογές αποτελούν για τις δημοσκοπήσεις και τις έρευνες εξόδου (*exit polls*), υφίσταται μόνον στον ένα μήνα που διαρκεί η προεκλογική περίοδος, αλλά όχι στους υπόλοιπους (θεωρητικά 47), μιας κανονικής τετραετούς κυβερνητικής θητείας. Επομένως, στο μεγαλύτερο διάστημα, τα Μέσα Ενημέρωσης, κυρίως τα τηλεοπτικά, και οι δημοσιογράφοι, μπορούν να «παίζουν» πολιτικά με τις δημοσκοπήσεις, να «χτίζουν» εκστρατείες επικοινωνίας, όντας στο απυρόβλητο και χωρίς κανείς να είναι σε θέση να «αποδείξει» ποιος κάνει προπαγάνδα και ποιος όχι.

Η πρόβλεψη των εκλογών με τη χρήση δημοσκοπήσεων

Η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης πολλών φαινομένων (φυσικών, οικονομικών, κοινωνικών, κ.λπ.), διαφορετικών μεταξύ τους, αποτελεί βασικό αντικείμενο των αντίστοιχων επιστημών. Αναπόσπαστο μέρος αυτής της μελέτης αποτελεί η πρόβλεψη (*forecasting*) της μελλοντικής εξέλιξης του φαινομένου που αναλύεται. Πολλά παραδείγματα προβλέψεων είναι ευρύτερα γνωστά, όπως η πρόβλεψη του καιρού, οι προβλέψεις για τα σημαντικά οικονομικά μεγέθη, την εξέλιξη των τιμών των μετοχών, τον πληθυσμό, κ.ά. Στη σημερινή εποχή, ο οιοσδήποτε σχεδιασμός, είτε κρατικός, είτε ιδιωτικός είναι

αδιανότος χωρίς πρόβλεψη. Αυτή η επισήμανση εξηγεί και τη γρήγορη ανάπτυξη ενός ολόκληρου επιστημονικού κλάδου με αυτήν την εξειδίκευση.

Εύλογα, η εκλογική συμπεριφορά και οι εκλογές, ένα τόσο σημαντικό φαινόμενο της σύγχρονης ζωής, δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Διεθνώς, σε αντίθεση με την ελληνική πραγματικότητα, η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος αποτελεί, ένα –διαρκώς αυξανόμενου ενδιαφέροντος– αντικείμενο μελέτης της σύγχρονης πολιτικής επιστήμης.² Δίπλα και ανεξάρτητα από τους “pollsters” (δημοσκοπούς), έχουν αναδειχθεί εδώ και μια δεκαετία, ως αυτοτελής κατηγορία, και οι “forecasters”.

Η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος βασίζεται σε στατιστικά υποδείγματα (μοντέλα), τα οποία είναι δυνατόν να χρησιμοποιούν, αποκλειστικά, μεταβλητές (ερωτήσεις) δημοσκοπήσεων, όπως η πρόθεση ψήφου, η κομματική ταύτιση, η δημοτικότητα της κυβερνήσης ή των πολιτικών προσώπων, κ.ά. Μπορεί ακόμη να συνδυάζουν δεδομένα δημοσκοπήσεων με πραγματικά εκλογικά αποτελέσματα, ακόμη και οικονομικούς δείκτες, π.χ., ο επίσιος ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, ο πληθωρισμός, η ανεργία, ενδεχομένως δείκτες καταναλωτικού κλίματος κ.ά. Πρόβλεψη εκλογικών αποτελεσμάτων διενεργείται σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες, από πανεπιστημιακούς, αλλά και από τις εταιρείες δημοσκοπήσεων.

Στις ΗΠΑ, οι πρώτες απόπειρες επιστημονικής πρόβλεψης εκλογικού αποτελέσματος ξεκίνησαν πριν από σχεδόν 40 χρόνια (Campbell and Lewis-Beck 2008). Μόνο για τις προεδρικές εκλογές του 2008, δημοσιεύθηκαν συνολικά δεκαέξι (16) διαφορετικές προβλέψεις, από γνωστούς πολιτικούς επιστήμονες, όπως ο Alan Abramowitz, ο Michael Lewis-Beck, ο Jim Campbell, κ.ά. Στις προεδρικές του 2012, ο αριθμός των προβλέψεων, με βάση οικονομετρικά μοντέλα, έφθασε συνολικά τις 14, ενώ παρουσιάστηκαν και προβλέψεις βασισμένες σε μοντέλα δεικτών (index models). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το υπόδειγμα των Armstrong και Graefe, που προβλέπει το αποτέλεσμα των προεδρικών εκλογών με βάση τα βιογραφικά σημειώματα των υποψηφίων! (Armstrong and Graefe 2011, Graefe and Armstrong 2010a, 2010b).³ Στις ΗΠΑ, βεβαίως, προβλέψεις εκλογικών αποτελεσμάτων πραγματοποιούν και όλες σχεδόν οι εταιρίες δημοσκοπήσεων. Στο κεφάλαιο 17.2 του παρόντος τόμου παρατίθενται, ενδεικτικά, οι προβλέψεις των σημαντικότερων αμερικανικών εταιριών για τις προεδρικές εκλογές του 2008.

Η προσπάθεια πρόβλεψης εκλογικών αποτελεσμάτων ξεκίνησε την τελευταία δεκαπενταετία και στις σημαντικότερες χώρες της Ευρώπης (Μ. Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία και αλλού). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν: η πρόβλεψη του David Sanders (2005), καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Essex, για τις βρετανικές βουλευτικές

2 Βλέπε, ενδεικτικά, μεταξύ πολλών, το Συμπόσιο της Αμερικανικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης (APSA), για την πρόβλεψη του αποτελέσματος των προεδρικών του 2008: *APSA Symposium: Forecasting the 2008 National Elections, PS: Political Science and Politics*, October 2008. Επίσης, το συμπόσιο που διοργάνωσαν το 2014 από κοινού, το ιστολόγιο για τη μελέτη της αμερικανικής πολιτικής (American Policy and Politics) του Πανεπιστημίου LSE, σε συνεργασία με το περιοδικό *Political Science & Politics*, της APSA, για τις προερχείς (2016) προεδρικές εκλογές: *2014 Political Science and Politics Symposium on US Presidential Election Forecasting*. (<http://blogs.lse.ac.uk/usappblog/election-forecasting-symposium/>)

3 Για μια γενική παρουσίαση των υποδειγμάτων μοντέλων που χρησιμοποιήθηκαν στις αμερικανικές προεδρικές εκλογές του 2012, βλέπε την ιστοσελίδα <http://themonkeycage.org/2011/07/polly-the-parrot-is-back-for-forecasting-the-2012-u-s-presidential-election/>.

εκλογές του 2005, η πρόβλεψη του S. Fisher (2014), καθηγητή στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, για τις βουλευτικές εκλογές του 2015 στη Μ. Βρετανία, η πρόβλεψη των H. Norroth και T. Gschwend (2003), καθηγητών των πανεπιστημίων Stony Brook και Mannheim αντίστοιχα, για τις γερμανικές βουλευτικές εκλογές του 2002, η πρόβλεψη των P. Selb και S. Munzert (2013), καθηγητών του Πανεπιστημίου του Konstanz, για τις γερμανικές βουλευτικές εκλογές του 2013, καθώς και οι προβλέψεις του Antoine Auburger (2010), καθηγητή του Πανεπιστημίου της Σορβόνης και του Michael Lewis-Beck, καθηγητή του Πανεπιστημίου της Iowa, (Lewis-Beck, Bélanger, and Fauvelle-Aymar 2008), για τις γαλλικές προεδρικές εκλογές του 2007, όπως επίσης και των M. Foucault και R. Nadeau (2012) για τις γαλλικές προεδρικές του 2012.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί, ότι –χωρίς αυτό να θεωρηθεί διεθνής «συνωμοσία», όπως πιστεύουν ορισμένοι στην Ελλάδα!– προβλέψεις, με σαφώς μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας, επιχειρούνται και για τις ευρωεκλογές. Ενδεικτικά, για τα αποτελέσματα των προτελευταίων ευρωεκλογών του 2009, διενεργήθηκε πρόβλεψη, σε όλες τις 27 χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (και την Ελλάδα), υπό την αιγίδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, από τους Simon Hix, Nick Vivyan και Michael Marsh (2009). Τα υποδείγματα, στα οποία βασίσθηκαν, χρησιμοποιούν αποτελέσματα δημοσκοπήσεων και πραγματικά δεδομένα των προηγούμενων ευρωεκλογών του 2004. Το 2014, η προσπάθεια πρόβλεψης των ευρωεκλογών συνεχίστηκε. Οι Yves Bertoincini και Valentin Kreiling (2013), του Ινστιτούτου Jacques Delors, πρόβλεψαν τη σύνθεση του Ευρωκοινοβουλίου, ήδη από τον Νοέμβριο του 2013.

Συνοψίζοντας, η *πρόβλεψη των εκλογικών αποτελεσμάτων* είναι παράγωγο επιστημονικών μεθόδων, που εφαρμόζονται σε όλο τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Απαιτεί μακροχρόνια, επίπονη και συστηματική προσπάθεια και δεν αφορά αποκλειστικά τις δημοσκοπήσεις. Δεν αποτελεί ούτε «προφητεία», όπως υποστήριξε γνωστός Έλληνας επικοινωνιολόγος, ούτε «μαντεψιά», όπως υποστήριξε γνωστός Έλληνας δημοσιογράφος.

Όταν μια δημοσκόπηση πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια του εκλογικού κύκλου, σε οποιαδήποτε άλλη στιγμή, εκτός της προεκλογικής περιόδου, η *εκτίμηση εκλογικής επιρροής*, που προκύπτει, συνιστά απλώς μια *διόρθωση της πρόθεσης ψήφου* των κομμάτων, *κατά τη χρονική στιγμή* διεξαγωγής της έρευνας. Από την άλλη, κατά τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, μπορεί να θεωρηθεί *πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος*, με την τρέχουσα σημασία του όρου, λόγω του χαρακτήρα των προεκλογικών ερευνών. Ωστόσο, είναι απαραίτητο να διευκρινισθεί, ότι μόνο η *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, η οποία προκύπτει από τις τελευταίες προεκλογικές δημοσκοπήσεις, *εξαιτίας της χρονικής εγγύτητας προς την ημέρα των εκλογών* και βεβαίως υπό την προϋπόθεση ότι δεν υφίσταται περίοδος απαγόρευσης δημοσίευσης, όπως π.χ. συμβαίνει στις ΗΠΑ ή τη Μεγάλη Βρετανία, μπορεί να θεωρηθεί *πρόβλεψη (out of sample forecast)*, με την κυριολεκτική έννοια της λέξης, με την οποία χρησιμοποιείται ο όρος στη θεωρία των χρονολογικών σειρών (Worcester, Mortimore and Gosschalk 2001).

Στην Ελλάδα, δυστυχώς, δημιουργείται πολλές φορές σύγχυση, σχετικά με το εάν και πότε, μια δημοσκόπηση αποτελεί *πρόβλεψη*. Πολιτικοί και Μέσα Ενημέρωσης ερμηνεύουν ως *πρόβλεψη* των επερχόμενων εκλογών την απλή παρουσίαση των αποτελεσμάτων μιας έρευνας, χωρίς την *αδιευκρίνιστη ψήφο*, δηλαδή την *εκτίμηση της εκλογικής επιρροής*, όπως προκύπτει από την προβολή στα έγγραφα, ακόμα και όταν η έρευνα διεξάγεται πολλούς μήνες ή ακόμα και χρόνια πριν τις εκλογές. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν αρκετές εταιρείες του κλάδου που αρνούνται την προφανή ερμηνεία των προεκλογικών

δημοσκοπήσεων των τελευταίων ημερών της προεκλογικής περιόδου, ως προβλέψεις του εκλογικού αποτελέσματος, ακόμα και στην περίπτωση που δεν υφίσταται περίοδος απαγόρευσης. Συχνά δε, «κρύβονται» πίσω από τους «αναποφάσιστους», ώστε να είναι σε θέση να ισχυριστούν, εκ των υστέρων, ότι η «πρόβλεψή» τους –την οποία προεκλογικά αρνούνται, ακόμη και ως θεωρητική έννοια– υπήρξε επιτυχής!

*Η εγγενής πιθανότητα του λάθους και τα όρια της πρόβλεψης
με δημοσκοπήσεις*

Εξ ορισμού, σε κάθε πρόβλεψη εκλογικού αποτελέσματος υπάρχει περιθώριο λάθους, το οποίο, υποχρεωτικά, πρέπει να αναφέρεται. Αυτό οφείλεται, πρώτον, στην εγγενή αβεβαιότητα που συνοδεύει τις εκτιμήσεις κάθε στατιστικού υποδείγματος, που χρησιμοποιείται για την εκτίμηση της συμπεριφοράς του συνόλου ενός πληθυσμού, μέσω ενός δείγματος και, δεύτερον, στην αβεβαιότητα που προκαλείται από τη χρονική απόσταση, μεταξύ της πρόβλεψης και του γεγονότος που προβλέπεται.

Από το περιθώριο σφάλματος μιας πρόβλεψης κατασκευάζεται το αντίστοιχο διάστημα εμπιστοσύνης, το οποίο αποτελεί τον μοναδικό επιστημονικό τρόπο ερμηνείας των αποτελεσμάτων μιας δημοσκοπήσης. Για παράδειγμα, όταν το ποσοστό ενός κόμματος εκτιμάται σε 33%, δεν σημαίνει ότι, σύμφωνα με τη δημοσκοπήση, το συγκεκριμένο κόμμα αναμένεται να λάβει ακριβώς 33%. Το πραγματικό συμπέρασμα της δημοσκοπήσης είναι, ότι στις 95 από τις 100 περιπτώσεις, που θα παρατηρούσαν τα συγκεκριμένα, διαθέσιμα στοιχεία της έρευνας, το εν λόγω κόμμα αναμένεται να λάβει από 30% ως 36%. Ειπωμένο απλούστερα, με βάση τα στοιχεία της έρευνας και τη συγκεκριμένη μεθοδολογία πρόβλεψης που χρησιμοποιείται, το ποσοστό του κόμματος αναμένεται μεταξύ 30% και 36%, με πιθανότητα 95%. Το 33% είναι απλώς η κεντρική τιμή του εν λόγω διαστήματος εμπιστοσύνης. Δηλαδή, εκείνο για το οποίο μπορούμε να είμαστε σχετικά σίγουροι (με πιθανότητα 95%) είναι το εύρος του διαστήματος εντός του οποίου εκτιμάται ότι κυμαίνεται η εκλογική επιρροή ενός κόμματος και όχι η ακριβής τιμή του.

Το περιθώριο σφάλματος δεν πρέπει να αγνοείται στην αξιολόγηση της πρόβλεψης. Η παράβλεψη των διαστημάτων εμπιστοσύνης από την αποτίμηση των δημοσκοπήσεων στις πρόσφατες εκλογές του Σεπτεμβρίου 2015, οδήγησε πολλά Μέσα Ενημέρωσης στο απλουστευτικό και εν τέλει εσφαλμένο συμπέρασμα, ότι «όλες οι δημοσκοπήσεις απέτυχαν». Ωστόσο, το περιθώριο σφάλματος δεν μπορεί και να αποτελεί άλλοθι, για όποιον διενεργεί προβλέψεις. Εάν, π.χ., το διάστημα εμπιστοσύνης της πρόβλεψης για ένα κόμμα είναι 37%-40% και το πραγματικό ποσοστό του αποδειχθεί 39,9%, η πρόβλεψη σαφώς δεν μπορεί να θεωρείται επιτυχής. Από την άλλη πλευρά, το διάστημα εμπιστοσύνης αποκτά ιδιαίτερη σημασία για τα μικρότερα κόμματα. Αρκεί να σκεφθεί κανείς, ότι σε ένα δείγμα 1.000 ατόμων, η πρόβλεψη για την είσοδο ενός κόμματος στη Βουλή καθορίζεται από 2-3 άτομα! Η αναγκαία στρωγγυλοποίηση των ποσοστών στη μισή εκατοστιαία μονάδα επιτείνει το πρόβλημα.

Επίσης, κάθε πρόβλεψη στηρίζεται σε διαφορετική μεθοδολογία. Η σύγκλιση των προβλέψεων, που μπορεί να παρατηρηθεί σε κάποιες περιπτώσεις, παρά τις διαφορετικές μεθοδολογίες, δεν αποτελεί «συνωμοσία», ούτε οφείλεται σε «καρτέλ»(!). Είναι γνωστό, επιστημονικά, ότι πολλές φορές καταλήγει κανείς στο ίδιο συμπέρασμα από διαφορετικούς δρόμους.

Οι προβλέψεις των εκλογικών αποτελεσμάτων, όπως άλλωστε και πολλών άλλων φαινομένων, μπορεί κάλλιστα να αποδειχθούν εσφαλμένες, όχι όμως, αναγκαστικά, λόγω σκοπιμότητας! Ωστόσο, μπορεί η αποτυχία συγκεκριμένων προβλέψεων να νομιμοποιεί

τους «νεοσκοταδιστές», που απαξιώνουν την ίδια την έννοια της πρόβλεψης, ως μέρος της επιστημονικής πρακτικής; Λόγω της αποτυχίας των μετεωρολόγων να προβλέψουν, σε κάποιες περιπτώσεις τον καιρό, θα πρέπει να καταργηθεί και η πρόβλεψη του καιρού; Η αποτίμηση των προβλέψεων πρέπει να γίνεται νηφάλια και με στόχο τη διόρθωση και βελτίωση των μεθόδων που χρησιμοποιούνται. Αυτό συνιστά την μόνη αποδεκτή πρακτική, που επιβεβαιώνεται, άλλωστε, από τη διαρκή αναθεώρηση των προβλέψεων, σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους και από όλους τους διεθνείς οργανισμούς.

Βεβαίως η πολιτική δεν είναι φυσικό φαινόμενο. Θα πρέπει να επισημανθεί σε αυτό το σημείο, ότι η πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος αντιμετωπίζει περισσότερα προβλήματα, σε σχέση με τις προβλέψεις των φυσικών φαινομένων. Στηρίζεται σε δημοσκοπήσεις, οι οποίες μετρούν τις προθέσεις και όχι τις πράξεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Κάθε ερωτώμενος/η που συμμετέχει σε μια έρευνα έχει μια διαφορετική προσωπικότητα, προσλαμβάνει διαφορετικά τις ερωτήσεις και απαντά με διαφορετικά κίνητρα και επομένως με διαφορετικό βαθμό ελικρίνειας. Επιπλέον, έχει τη δυνατότητα να αλλάξει γνώμη, μέχρι τη στιγμή που θα βρεθεί μπροστά στην κάλπη. Όταν είναι γνωστό, ότι ακόμα και οι μετρήσεις απλών φυσικών μεγεθών, όπως π.χ. η μέτρηση της θερμοκρασίας, υπόκεινται σε σημαντικά σφάλματα μέτρησης, πώς είναι δυνατόν κάποιος να απαιτεί «απόλυτη» ακρίβεια από τις δημοσκοπήσεις και τις προβλέψεις που απορρέουν από αυτές;

Ιστορικά, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις όπου οι δημοσκοπήσεις αποδείχθηκαν παντελώς άστοχες ή και εντελώς παραπλανητικές, με χαρακτηριστικότερα παραδείγματα τις αμερικανικές προεδρικές εκλογές του 1948 και του 1960, καθώς και τις βρετανικές βουλευτικές εκλογές του 1970, του 1992 και του 2015.

Στη μεταπολεμική περίοδο, πιο σημαντική περίπτωση αποτυχίας θεωρείται εκείνη των αμερικανικών προεδρικών εκλογών του 1948, όταν και οι τρεις μεγαλύτεροι οργανισμοί δημοσκοπήσεων της εποχής (Gallup, Roper, Crossley) προέβλεπαν «άνετη» νίκη του Ρεπουμπλικάνου υποψηφίου Thomas Dewey, επί του υποψηφίου των Δημοκρατικών Harry Truman, που τελικά κέρδισε τις εκλογές. Οι κλυδωνισμοί από την αποτυχία της νέας μεθόδου να προβλέψει σωστά το εκλογικό αποτέλεσμα ήταν τόσο σοβαροί, ώστε το αμερικανικό Συμβούλιο για την Έρευνα των Κοινωνικών Επιστημών (Social Science Research Council), για τη διερεύνηση των αιτιών του λάθους των δημοσκοπήσεων, συγκρότησε ειδική επιτροπή από επιφανείς πανεπιστημιακούς, μεταξύ των οποίων ο Frederick Mosteller. Στο πόρισμα της επιτροπής προτείνονται και οκτώ (8) διαφορετικά κριτήρια για τη μέτρηση της ακρίβειας των προεκλογικών δημοσκοπήσεων, που έμειναν γνωστά ως *μέτρα του Mosteller*.

Οι δυσχέρειες της πρόβλεψης στην Ελλάδα

Οι δημοσκοπήσεις αντιμετωπίζουν σήμερα, διεθνώς, σημαντικά μεθοδολογικά προβλήματα, απόρροια κοινωνικών και τεχνολογικών μετασχηματισμών, τα οποία περιορίζουν την προβλεπτική ικανότητά τους.

Ωστόσο, εκτός από το γενικότερο περιβάλλον, που ισχύει σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες της Ευρώπης και στις ΗΠΑ, οι δημοσκοπήσεις στην Ελλάδα και –κατ' επέκταση– οι προβλέψεις που στηρίζονται σε αυτές, αντιμετωπίζουν επιπρόσθετα προβλήματα, τόσο δομικά, όσο και συγκυριακά. Από τα σημαντικότερα προβλήματα, με μονιμότερο χαρακτήρα, που δυσχεραίνει σημαντικά την προβλεπτική ικανότητα του επιστημονικού εργαλείου είναι η εντελώς ακανόνιστη διάρκεια του εκλογικού κύκλου, που χαρακτηρίζει ιστορικά το ελληνικό πολιτικό σύστημα, ακόμη και στη μεταπολιτευ-

τική περίοδο, παρά τη σχετική σταθεροποίησή του, που παρατηρήθηκε μέχρι το 2007. Στην ίδια κατηγορία προβλημάτων ανήκει και η διαπιστωμένη ανεπάρκεια των επίσημων στατιστικών πηγών. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ακόμα και το πραγματικό ύψος του δυναμικού εκλογικού σώματος (πολίτες άνω των 18 ετών, που διαθέτουν το εκλογικό δικαίωμα και διαμένουν σήμερα στη χώρα) παραμένει άγνωστο μέγεθος, δυσχεραίνοντας αφάνταστα το έργο των ελληνικών εταιρειών ερευνών.

Υπάρχουν όμως και προβλήματα που δημιουργεί η τρέχουσα πολιτική συγκυρία. Αυτά προκαλούνται εξαιτίας του ριζικού μετασχηματισμού που υπέστη και συνεχίζει να υφίσταται το ελληνικό κοιμματικό σύστημα, στην εποχή των Μνημονίων. Μπορεί η παγκόσμια οικονομική κρίση να επηρέασε τα περισσότερα εθνικά κοιμματικά συστήματα της Ευρώπης, σε ελάχιστες περιπτώσεις, όμως, οι πολιτικές επιπτώσεις της υπήρξαν τόσο βαθιές, όσο στην Ελλάδα. Η κατάρρευση του ιστορικού δικομματισμού το 2012 και η πρωτοφανής και συνεχιζόμενη εκλογική ρευστότητα, συνιστά μια βασική ιδιαιτερότητα του ελληνικού κοιμματικού συστήματος. Ως αποτέλεσμα της, δημιουργήθηκε μεγάλος αριθμός νέων κοιμμάτων, ενώ άλλα αναβαθμίστηκαν ή και εξαφανίστηκαν, κατά τη μνημονιακή περίοδο (Χρυσή Αυγή, Δράση, ΔΗΜΑΡ, ΔΗΣΥ, ΔΗΞΑΝ, ΑΝΕΛ, Κοινωνική Συμφωνία, ΚΙΔΗΣΟ, ΛΑΕ, Ένωση Κεντρώων). Τα περισσότερα από αυτά διεκδίκησαν με αξιώσεις την είσοδό τους στη Βουλή, με αποκορύφωμα τις τελευταίες εκλογές που ο αριθμός τους έφθασε τα 9!

Η μεταβολή του κοιμματικού συστήματος είναι διαρκής. Στις πρόσφατες εκλογές, του Σεπτεμβρίου 2015, σημειώθηκαν νέες σημαντικές αλλαγές, σε σχέση με τις εκλογές του Ιανουαρίου: Διασπάστηκε το κυβερνών κόμμα (ΣΥΡΙΖΑ) και ιδρύθηκε η ΛΑΕ, η ΔΗΜΑΡ συμπαράταχθηκε με το ΠΑΣΟΚ, ενώ το ΚΙΔΗΣΟ, ο ΛΑΟΣ και η ΤΕΛΕΙΑ, κόμματα που έλαβαν αθροιστικά 5,3% τον Ιανουάριο, δεν συμμετείχαν στις εκλογές.

Οι πολιτικές εξελίξεις είναι ιδιαίτερα πυκνές. Αποτέλεσμα είναι να μη διατίθεται επαρκής χρόνος, ώστε να καταγραφεί δημοσκοπικά η επίδρασή τους στο εκλογικό σώμα και –το κυριότερο– να αποκρυσταλλωθούν, εμπειρικά, οι νέες τάσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι σε χρονικό διάστημα μόλις 2,5 μηνών, μεσολάβησαν μια σειρά εξαιρετικά σημαντικών γεγονότων. 1) Πριν από όλα ένα έκτακτο κορυφαίο πολιτικό γεγονός, προϊόν απόλυτου πολιτικού και εκλογικού αιφνιδιασμού, το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου, που πυροδότησε πρωτοφανή και συμπυκνωμένη χρονικά πολιτική πόλωση. 2) Ακολούθησε η αλλαγή πολιτικής του κυβερνώντος κόμματος, κατά 180°. 3) Επιπλέον, μεταξύ του δημοψηφίσματος και των εκλογών της 20ής Σεπτεμβρίου, προκλήθηκε αλλαγή ηγεσίας στη ΝΔ (6/7/2015), υπογράφηκε η συμφωνία με τους δανειστές (12/7/2015), ψηφίστηκε, στο μέσον του καλοκαιριού, το 3ο Μνημόνιο (14/8/2015), παραιτήθηκε η κυβέρνηση Τσίπρα (20/8/2015) και διασπάστηκε ο ΣΥΡΙΖΑ. (Στις 24/8/2015 κατατέθηκε στον Άρειο Πάγο η αίτηση ίδρυσης της ΛΑΕ). 4) Τέλος, η ραγδαία και μοναδική, για τα ελληνικά δεδομένα, αύξηση της αποχής σε βουλευτικές εκλογές, δημιούργησε κρίσιμα ερωτηματικά, τόσο για το μέγεθος, όσο και για τη σύνθεση του εκλογικού σώματος.

Η συνεισφορά της Public Issue

Με δεδομένο το πλήθος και το μέγεθος των προβλημάτων, που αναφέρθηκαν, οι προβλέψεις της Public Issue, για τις εκλογικές αναμετρήσεις της δεκαετίας (2004-2015), μπορούν να θεωρηθούν, σε γενικές γραμμές, επιτυχείς, σύμφωνα με όλα τα διεθνή κριτήρια αξιολόγησης της ακρίβειας των δημοσκοπήσεων. Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπήρξαν σφάλματα ή ότι δεν υπάρχει ανάγκη συνεχούς βελτίωσης της

χρησιμοποιούμενης μεθοδολογίας· η εν λόγω θέση, στην κοινωνική έρευνα, θεωρείται απολύτως αυτονόητος κανόνας.

Τον Νοέμβριο του 2015, πραγματοποιήθηκε το 150ό κύμα της μηνιαίας τηλεφωνικής έρευνας του Πολιτικού Βαρόμετρου (ΠΒ), που καθιέρωσε η Public Issue το 2004, σε συνεργασία με το συγκρότημα του ΣΚΑΪ/Καθημερινής. Ύστερα από έντεκα χρόνια, το ΠΒ έχει αναδειχθεί στο μακροβιότερο και συστηματικότερο ερευνητικό εργαλείο αποτύπωσης των πολιτικών εξελίξεων της ύστερης μεταπολιτευτικής περιόδου. Η χρονοσειρά των δημοσκοπήσεων του ΠΒ καλύπτει επτά βουλευτικές αναμετρήσεις (2004, 2007, 2009, 2012 Μάιος και Ιούνιος, 2015 Ιανουάριος και Σεπτέμβριος), τρεις ευρωεκλογικές (2004, 2009 και 2014) και τρεις νομαρχιακές/περιφερειακές/δημοτικές (2006, 2010 και 2014). Η ανάλυση των δημοσκοπήσεων του ΠΒ, ιδίως των προεκλογικών, δίδει τη δυνατότητα αποτύπωσης των τάσεων του εκλογικού σώματος, που διαμορφώθηκαν στην εγχώρα πολιτική σκηνή της πρόσφατης ιστορικής περιόδου. Καταγράφονται σε αυτές η άνοδος και η κυριαρχία της ΝΔ, στην περίοδο 2004-2007, η κατακόρυφη άνοδος του ΠΑΣΟΚ, το 2009, η κατάρρευση του μεταπολιτευτικού δικομματισμού, που προκάλεσε η υπαγωγή της χώρας στο Μνημόνιο και η διαδικασία ανάδειξης του ΣΥΡΙΖΑ σε κυρίαρχη πολιτική δύναμη, την τριετία 2012-2015.

Η ενιαία μεθοδολογία των 150 κυμάτων του ΠΒ επιτρέπει τη σύγκριση διαφορετικών μορφών εκλογικών αναμετρήσεων (π.χ. βουλευτικών και τοπικών), καθώς και τη μέτρηση της επίδρασης σημαντικών πολιτικών και οικονομικών γεγονότων στην εκλογική επιρροή των κομμάτων, όπως η επίδραση της αλλαγής ηγεσίας των κομμάτων (εκλογή Γ. Παπανδρέου στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ το 2004, εκλογή Α. Σαμαρά στην ηγεσία της ΝΔ το 2009 κ.λπ.).

Τέλος, η εκ των υστέρων εκτίμηση της εκλογικής επιρροής των κομμάτων, δηλαδή μετά την ενσωμάτωση των πραγματικών εκλογικών αποτελεσμάτων, στη χρονοσειρά των ερευνών, αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη μέθοδο καταγραφής και ερμηνείας των ιστορικών (μακροχρόνιων) τάσεων, που διαμόρφωσαν τις πολιτικές εξελίξεις της ύστερης Μεταπολίτευσης (2004-2015).

Διάρθρωση του τόμου και περιγραφή των μερών

Ο τόμος διαρθρώνεται σε τέσσερα (4) μέρη, τα οποία διατηρούν σχετική αυτοτέλεια. Τα δύο πρώτα μέρη του είναι αφιερωμένα στην *πρόβλεψη* του αποτελέσματος και της εκλογικής γεωγραφίας, που επιχειρήθηκε στις εκλογικές αναμετρήσεις της περιόδου της ύστερης Μεταπολίτευσης, από το 2004 μέχρι σήμερα (2015).

Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει δέκα κεφάλαια που πραγματεύονται την προσπάθεια *πρόβλεψης του εκλογικού αποτελέσματος*, με χρήση δημοσκοπήσεων. Αποτελούν, στην ουσία, τον απολογισμό και την αξιολόγηση της μεθοδολογίας της, που η εταιρεία πραγματοποίησε ανελλιπώς από το 2004, ύστερα από κάθε εκλογική αναμέτρηση. Τα κεφάλαια για τις εκλογικές αναμετρήσεις της τελευταίας δεκαετίας (2004, 2007, 2009, 2012, 2015) συνιστούν μονογραφίες και μπορούν να διαβαστούν και αυτοτελώς.

Αναπόφευκτα, η χρονολογική παράθεση των κειμένων χαρακτηρίζεται από επαναλήψεις. Ωστόσο, κρίθηκε σκόπιμο να μη γίνει αυστηρή ενοποίηση των κειμένων, ούτως ώστε να διατηρηθεί και να αποτυπωθεί η εξέλιξη της σκέψης των συγγραφέων, σε συνάρτηση με τα διαφορετικά προβλήματα, που ανακύπτουν κάθε φορά, τις διαφορετικές μεροληψίες που αναπτύσσονται σε κάθε εκλογική αναμέτρηση, τα νέα ερεθίσματα που αναφύονται και τις απαντήσεις που δόθηκαν για την βελτίωση της μεθοδολογίας της εκλογικής πρόβλεψης.

Στο δεύτερο μέρος συγκεντρώθηκαν τρία κείμενα, που αφορούν την πρόβλεψη της κατανομής των βουλευτικών εδρών και του νικητή των εκλογών, στο επίπεδο των ελασσόνων εκλογικών περιφερειών (νομοί). Η πρόβλεψη των εδρών, επιχειρήθηκε στις εκλογικές αναμετρήσεις του 2004, του 2007 και του 2009, με τη βοήθεια και της χαρτογραφικής απεικόνισης. Μετά το 2009, η εταιρεία δεν επανέλαβε την πρόβλεψη της γεωγραφικής κατανομής των εδρών. Κυριότεροι λόγοι για αυτό αποτέλεσαν, αφενός η αλλαγή του εκλογικού νόμου, η οποία κατέστρεψε την κατανομή των εδρών απλό παράγωγο της εκτίμησης εκλογικής επιρροής και αφετέρου, η ριζική μεταβολή του κομματικού συστήματος, που είχε ως αποτέλεσμα, τη μεταβολή της σχέσης μεταξύ πανελλαδικών και περιφερειακών ποσοστών των κομμάτων.

Το τρίτο μέρος του τόμου είναι και το πλέον θεωρητικό. Σε αυτό, εκτίθεται ολοκληρωμένα η μεθοδολογία για την πρόβλεψη του εκλογικού αποτελέσματος, που ανέπτυξαν σταδιακά από το 2004 οι συγγραφείς, στηριζόμενοι στην έρευνα του Πολιτικού Βαρόμετρου και στην ερευνητική εμπειρία της εταιρείας Public Issue (και προηγουμένως της VPRC). Αναπτύσσεται, διεξοδικά, η έννοια της πρόβλεψης, και περιγράφονται, αναλυτικά, τα υποδείγματα που χρησιμοποιούνται. Η εν λόγω μεθοδολογία αναπτύχθηκε διαχρονικά, εμπλουτιζόμενη κάθε φορά, με βάση τα διαφορετικά δεδομένα που αναδείκνυε η εκάστοτε πολιτική πραγματικότητα.

Το τέταρτο μέρος του τόμου έχει διαφορετικό αντικείμενο. Συγκεντρώνει τεκμήρια από τις διενέξεις, που σφράγισαν, εξ αρχής, την ερευνητική δραστηριότητα της εταιρείας και τη δημοσίευση των δημοσκοπήσεών της.

Η παρούσα ανάλυση στοχεύει, πρωτίστως, να αποτελέσει συνεισφορά σε μια επιστημονική συζήτηση για τις δημοσκοπήσεις. Ωστόσο, η συμπερίληψη του τέταρτου μέρους κρίθηκε επιβεβλημένη, διότι η πρόβλεψη των εκλογών και η εξέλιξη της μεθοδολογίας της εταιρείας, που περιγράφεται διεξοδικά στα τρία πρώτα μέρη του βιβλίου, αποτελεί προϊόν διαρκούς διένεξης και όχι ακαδημαϊκής έρευνας. Οι αντιπαραθέσεις για τις δημοσκοπήσεις, επομένως, δεν αποτελούν φιλολογικό ζήτημα και αρκετές φορές χαρακτηρίστηκαν από πρωτοφανή σφοδρότητα. Δυστυχώς, δεν υπήρξαν γόνιμες, ούτε βελτίωσαν την πρόσληψη των δημοσκοπήσεων από το ευρύ κοινό. Υπήρξαν όμως χρήσιμες, για την αποσαφήνιση των θέσεων των συγγραφέων και την υπεράσπιση των μεθοδολογικών καινοτομιών που εισήγαγε η εταιρεία.

Τα τεκμήρια αφορούν τις αντιπαραθέσεις των συγγραφέων και της εταιρείας, με πολιτικά κόμματα και Μέσα Ενημέρωσης, πολιτικούς και δημοσιογράφους. Οι αντιπαραθέσεις με πολιτικά κόμματα προκαλούνται συστηματικά, κάθε φορά, που οι εκτιμήσεις των δημοσκοπήσεων δεν είναι ευνοϊκές για αυτά. Συχνά, οι αντιπαραθέσεις επεκτάθηκαν σε Μέσα Ενημέρωσης και δημοσιογράφους, που υποστηρίζουν τα συγκεκριμένα κόμματα.

Για τη διευκόλυνση του αναγνώστη, οι βασικές έννοιες και οι ορισμοί, που αναφέρονται στο κείμενο, κρίθηκε σκόπιμο να περιληφθούν σε ένα χρηστικό παράρτημα (Παράρτημα 1). Τα λήμματα, που παρατίθενται, καλύπτουν επιστημονικά τις περιοχές της θεωρίας των πιθανοτήτων, της στατιστικής, της θεωρίας χρονολογικών σειρών και της θεωρίας των δημοσκοπήσεων, ενώ παρατίθεται και μια σύντομη περιγραφή των στατιστικών ελέγχων που χρησιμοποιούνται, για την αξιολόγηση των υποδειγμάτων των χρονοσειρών πρόθεσης ψήφου. Επίσης, περιλαμβάνονται και ορισμοί εννοιών, οι οποίες ενώ υπολανθάνουν στο κείμενο, δεν αναφέρονται ευθέως. Στις περιπτώσεις των εννοιών και των ορισμών που επιχειρείται για πρώτη φορά η μετάφρασή τους στην ελληνική γλώσσα ή δεν υφίσταται καθιερωμένος όρος, η μετάφρασή τους γίνεται με

ευθύνη των συγγραφέων. Αποτελεί δε απλώς μια προσωρινή πρόταση προς την επιστημονική κοινότητα.

Στο Παράρτημα 2, περιλαμβάνονται όλες οι εκλογικές εκτιμήσεις που δημοσίευσε η εταιρεία, κατά τη διάρκεια της δραστηριότητάς της, σε σύγκριση με τα τελικά εκλογικά αποτελέσματα κάθε αναμέτρησης.

Το Παράρτημα 3, αναφέρεται στις δημοσκοπήσεις εξόδου (*exit polls*). Περιλαμβάνονται σε αυτό, συνοπτικά, τα βασικά σημεία κριτικής της μεθόδου, τα οποία διατύπωσε δημοσίως η εταιρεία, μετά από την εμπειρία εφαρμογής της συγκεκριμένης μεθόδου, στην περίοδο 1996-2007, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο. Για τους λόγους που αναλύονται, η εταιρεία επέλεξε το 2009 να μη συμμετάσχει στη διενέργεια του κοινού *exit poll* των βασικών τηλεοπτικών σταθμών και να πειραματιστεί με εναλλακτικές μεθόδους.

Ο τόμος ολοκληρώνεται με ένα αναλυτικό γενικό θεματικό ευρετήριο, καθώς και ευρετήριο κυρίων ονομάτων.